

De lokroep van de schaduw

Colofon

ISBN: 978 94 6365 516 3
1e druk 2023
© 2023, Richard Verbrugge

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl
Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Romans

Nederlands Pompeï
Octagon
Anaxia
Hotel Golden Morticum
Terug naar de hemel

Korte verhalen

Het Babel algoritme
De zaak Bla-Urghiox
Retour Delirium
Theatertrip

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De lokroep van de schaduw

Richard Verbrugge

Chaos bestaat niet.
Het is een excuus van wetenschappers voor processen
van ongedefinieerde complexiteit.
Wim T. Schippers, kunstenaar & programmamaker

There are two types of companies, those who know they have been
hacked
and those that will be.
Robert Mueller, FBI-directeur

Voorwoord

Wanneer ga je nu eens een boek over cybercriminaliteit schrijven, is een vraag die menig collega me de afgelopen jaren heeft gesteld. Het heeft even geduurd, maar het eindresultaat hebt u nu in handen. Dit is niet het eerste boek over cybercriminaliteit, in de voorbije jaren zijn er tientallen non-fictieboeken over cybercriminaliteit en cybersecurity verschenen. Thrillers over het onderwerp zijn er nog niet zo veel en zo ver ik weet, is er nog geen boek verschenen dat is geschreven door een securitymedewerker van een bank.

Een decennium geleden wist ik relatief weinig van cybercriminaliteit en cybersecurity. Ik had een wachtwoord voor mijn laptop, email en smartphone, een PIN-code voor mijn bankpas en creditcard en dat was het wel zo'n beetje. Inmiddels is cybercriminaliteit niet meer weg te denken uit de maatschappij, vrijwel dagelijks berichten de media over organisaties die slachtoffer zijn geworden van ransomware, burgers die door een slinkse truc hun spaargeld kwijtraakten of persoonlijke gegevens die ergens zijn gestolen. Er zijn steeds meer digitale gegevens die kunnen worden gestolen en verhandeld, gewijzigd, versleuteld en gegijzeld of gewist. Wereldwijd is er een complete cybersecurity-industrie uit de grond gestampt om de maatschappij te behoeden voor digitaal onheil dat steeds vaker gevolgen heeft voor de fysieke wereld. Er zijn al voorbeelden waarbij operaties moesten worden uitgesteld omdat ziekenhuizen kampten met cyberaanvallen.

Het algemene beeld van cybercriminaliteit strookt door films en tv-series niet helemaal met de realiteit. Hacken is in de praktijk veel lastiger dan regisseurs het publiek met flitsende beelden en wereldkaarten voorschotelen. Hacken is een kwestie van vindingrijkheid, doorzettingsvermogen, kennis en geduld. Dat geldt zowel voor de ethische hackers die bedrijven helpen om kwetsbaarheden te identificeren en op te lossen als de onethische hackers die minder lovenswaardige doelen nastreven.

In de voorbije jaren heb ik duizenden collega's en klanten via artikelen, games, presentaties en trainingsmateriaal geïnformeerd over de gevaren van cybercriminaliteit. Ook in dit verhaal zal de oplettende lezer leren over methoden die cybercriminelen gebruiken om computers en netwerken binnen te dringen om hun doel te realiseren. Breng ik met dit verhaal mensen niet op verkeerde ideeën, inspireer ik hebzuchtige types die snel een fortuin willen verdienen? Vragen die ik collega's heb voorgelegd en waarbij het antwoord verschilde van 'criminelen lezen geen boeken' tot 'iedereen moet bedacht zijn op de risico's en maatregelen treffen'. Ik heb er bewust voor gekozen om het verhaal te vertellen vanuit de optiek van de aanvaller en niet vanuit de verdediging om de verschillende preventie- en detectiemaatregelen geheim te houden. Dit verhaal is vooral bedoeld als ontspanning, maar tussen de regels door zijn ook tips te vinden om uzelf beter te beschermen tegen cybercriminaliteit.

Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid was het belangrijk om de technische details juist weer te geven. Om die reden ben ik dank verschuldigd aan experts Martijn Knapen

en Olaf Streutker. Tal van andere collega's op de CISO-afdeling hebben indirect een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit verhaal. Elke overeenkomst met bestaande personen berust, uitgezonderd een individu, geheel op toeval.

Ik wens u veel leesplezier.

La Roche, Ardennen

Balthasar had de locatie goed gekozen, het vakantiehuisje stond op een heuvel ver boven de weg en lag verscholen achter bomen en struiken. Niemand kon naar binnen gluren. Beneden stonden zes crossfietsen om eventuele passanten te overtuigen dat ze hier waren om te mountainbiken in de Ardennen. Die verhuurder had geen idee wie ze waren want Balthasar had Airbnb betaald van een bankrekening bij een online bank die het niet zo nauw nam met authenticatieprocedures.

Het was lang geleden dat ze met de hele groep bij elkaar waren geweest. Op z'n minst zeven maanden, schatte Bakoenin. Hij keek de tafel rond. Links van hem zat Felix die in de coronaperiode weer wat zwaarder en gespierder was geworden en vermoedelijk weer een nieuwe garderobe had moeten aanschaffen. Naast hem zat zijn maatje Fangio die beschikte over stuurmanskunsten die niet zouden misstaan op het nabijgelegen circuit in Spa. Samen had het duo tientallen dure auto's gejat, naar Duitsland gereden en verhandeld. Tegenover Fangio zat Zodiac op zijn nagels te bijten. Zodiac was geen spat veranderd en zag er nog steeds uit als de stereotiepe crimineel met zijn leren jack en brilcrème in zijn haar. Zijn vingertoppen waren geel van het roken. De voorbije twee jaar had Zodiac weinig geld in het laatje gebracht. Zijn pillenhandel was door afgelaste festivals, concerten en de sluiting van nachtclubs vrijwel volledig ingestort. Tony maakte zoals gewoonlijk een ontspannen indruk.

Aanvankelijk had Bakoenin gedacht dat het een pose was, maar zelfs in een vuurgevecht met een rivaliserende bende in Limburg was Tony zo rustig als een reguliere kranten-

lezer in de bibliotheek. Rechts zat Puma, de mooie jongen die met zijn blauwe ogen en charme elke discotheek en club binnenkwam. Puma was in veel opzichten het spiegelbeeld van Zodiac. Knappe kop, trendy kleding en veel uiterlijk vertoon. Balthasar was niet blij met die dure leefstijl en zijn voortdurend wisselende vriendinnen, maar de knul speelde een cruciale rol in de pildistributie in het hogere marktsegment en daarom werd zijn jeugdige onbevangenheid gedoogd. Terwijl hij de kring rondkeek, besepte Bakoenin dat hij nog steeds weinig van zijn teamgenoten wist. Omgekeerd was dat ook zo. Het was een regel van Balthasar dat ze hun identiteit geheim hielden en elkaar niets vroegen over hun privéleven. Door uitsluitend codenamen te gebruiken, konden ze elkaar niet verlinken. In het begin hadden ze er wat laconiek over gedaan, maar toen bekend werd dat de politie Encrochat had gehackt, waren ze blij dat ze de regels van Balthasar strikt hadden nageleefd. Balthasar preekte voorzichtigheid en hamerde er bij elke gelegenheid op. Het ging zelfs zo ver dat ze nooit iets met coke of heroïne hadden gedaan omdat Balthasar geen gedonder met Colombianen of Mexicanen wilde. Pillen en dure auto's waren hun business. Door corona was de klad in hun business gekomen, de inkomsten waren nog geen twintig procent van die van voor de pandemie.

Balthasar zette een dienblad met shotjes op tafel en nam plaats aan de andere kant van de ovale tafel. 'Mannen, ik zal er geen doekjes om winden. Jullie weten allemaal dat er minder geld binnenkomt. Ik dacht dat die crisis wel over zou waaien, maar het duurt me veel te lang. Mijn geduld is op. Er moet iets gebeuren.'

Zodiac zat driftig te knikken en ook de anderen toonden met een simpele hoofdknik hun instemming op het moment dat Balthasar hen aankeek.

‘We gaan daarom iets nieuws doen. Cybercrime!’

Bakoenin trok zijn wenkbrauwen op. Cybercrime? Hij kon goed overweg met computers en het internet, maar de anderen voor zover hij wist niet of nauwelijks.

‘Wat had je in gedachten, baas?’ vroeg Fangio.

‘Dat weet ik nog niet precies. Dat gaan we deze week uitzoeken. Daarom heb ik dit huisje voor een week gehuurd. In de krant lees ik voortdurend over cybercrime. Huilverhalen over oudjes die hun complete spaargeld kwijt zijn, mensen die geld overboeken om hun zogenaamde kleinkind te helpen. Ik lees over bedrijven en gemeenten die compleet platliggen en losgeld betalen zodat ze de tent weer kunnen opstarten. Ransomware noemen ze dat. Een miljoenenbusiness.’

‘Maar wij zijn toch geen hackers?’ zei Felix.

Bakoenin was blij dat Felix zijn gedachten verwoordde. Je kunt van een stel autodieven en pillenhandelaars toch niet verwachten dat ze een bedrijf gaan hacken of oudjes met slinkse trucs hun centen afhandig gaan maken.

‘Whiz kids zijn we niet en dat gaan we ook niet worden,’ zei Balthasar. ‘Mijn plan is dat we samen gaan onderzoeken hoe cybercrime in elkaar zit. Daarna maken we een plan hoe we een graantje kunnen meepikken.’

Aan de gezichtsuitdrukkingen om hem heen te zien was niet iedereen overtuigd van dat plan.

‘Kunnen we niet gewoon een geldtransport overvallen,’ zei Tony. ‘Als we dat goed plannen, kunnen we in één keer een grote slag slaan en zitten we voor lange tijd gebakken.’

Balthasar schudde zijn hoofd. ‘Eén ding dat me wel beviel toen ik over cybercrime las, was dat de daders zelden of nooit gepakt worden. Je kunt dat veilig en op afstand doen. Dat opereren in de schaduw trekt me wel. Een overval is

een uitdaging en gaat vaak met veel geweld gepaard. Het brengt veel risico's met zich mee en het is nog maar de vraag of je kunt ontsnappen. Denk even aan die lui in Broek op Waterland. Die werden bijna allemaal gepakt en een werd er zelfs afgeknald. Heb jij zin om de komende twintig jaar te gaan brommen?'

Felix gebruikte de stilte om zijn shot te pakken en achterover te slaan. 'Hoe wilde je het deze week aanpakken, baas?'

'We splitsen ons op in twee groepen. De eerste groep, Felix, Fangio en Zodiac, gaat zich richten op zaken waarbij we burgers tillen. Phishing. Bankpassen stelen. Dat soort zaken. Puma, Tony en Bakoenin gaan naar bedrijven en de techniek kijken. Hoe kom je aan een virus of ransomware en hoe slagen die lieden erin om er grof geld mee te verdienen. In de kamer hiernaast liggen nieuwe laptops waarmee we aan de slag gaan. Mijn dochter heeft op al die machines VPN geïnstalleerd zodat al het dataverkeer versleuteld is en we niet binnen een mum van tijd een verdacht profiel hebben en op een lijstje bij de Belgische politie terecht komen. Het zoekprogramma staat al voorgeprogrammeerd op die machines. Gebruik alleen dat programma en maak aantekeningen. We gaan niets vastleggen op die laptops en gebruiken ze ook niet voor andere zaken zoals het checken van je e-mail of zoiets.'

'Een hele week?' vroeg Puma.

'We stoppen zodra we een goed plan hebben.'

Het vooruitzicht om een hele week in deze bungalow door te brengen met de groep leidde niet tot overmatig enthousiasme. Ze hadden geen problemen met elkaar, maar een week op elkaars lip ging geheid tot confrontaties leiden.

Balthasar had daarover nagedacht. 'Natuurlijk snap ik dat jullie geen hele dagen achter een beeldscherm willen zitten.

Daarom zitten we in de natuur. Je kunt hier in de bossen gaan wandelen of mountainbiken. Er staan vishengels in de schuur voor wie even rust wil. Er schijnt hier flink wat vis in de beekjes en meren te zitten. Je kunt ook kanoën. Wie cultureel wil doen, in het dorp zit een museum over de oorlog en staat een kasteel uit de middeleeuwen. Wil je neuken? Neem dan een auto en rij naar Luik. Maak je geen zorgen over huishoudelijke taken. We laten elke dag eten bezorgen en een schoonmaakster zorgt ervoor dat we volgende week alles piekfijn achterlaten.'

'Wanneer komt de yogalerares?' grapt Puma.

'Mindfulness is belangrijk,' zei Tony.

'Vasthouden die sfeer,' zei Balthasar. 'We hebben nog nooit zo lang met elkaar doorgebracht dus ik snap best dat het even aanpassen geblazen is. Ga geen ruzie zoeken. Als je stoom wilt afblazen, is er in de kelder een gym. Daar hangt ook een stootzak, dus reageer je frustraties daar maar even af. We hanteren hier dezelfde regels als altijd. Geen namen. Ook niet van partners of kinderen als je die hebt. We delen geen persoonlijke informatie. Dat beschermt jou en iedereen in deze kamer mocht er ooit iemand gepakt worden.'

Balthasar had ooit een film met Steve McQueen gezien waarin de leden van de bende elkaar niet kenden en dat concept had hij consequent doorgevoerd. Iedereen had het belang ervan ingezien en hield zich eraan. Het was een erencode geworden. De groep was al jaren bij elkaar en nog nooit was er iemand gearresteerd.

'Het is nu maandagochtend, even na tien. Donderdagochtend ben ik hier weer terug en dan verwacht ik dat jullie een paar ideeën hebben. Vrijdag kunnen we dan hopelijk samen beginnen met het bedenken van een plan.'

'Heb je concrete doelen in je hoofd?' vroeg Bakoenin.

‘Een bedrag? Een termijn waarop je de plannen wilt uitvoeren? Bepaalde doelwitten?’

‘Hoe groter het bedrag, hoe beter. Minimaal zes nullen. Dat hoef ik jullie niet uit te leggen, toch? Natuurlijk heb ik graag een plan dat we op de korte termijn kunnen uitvoeren, maar liever een goed plan dat wat meer tijd kost en veel oplevert dan een haastklus die slechts een paar grijpstuivers oplevert. Doelwitten mogen jullie helemaal zelf bepalen. We rippen geen criminelen, want ik wil achteraf geen gelazer of de rest van mijn leven over mijn schouder kijken.’

Bakoenin knikte en de anderen volgden zijn voorbeeld.

Tony reikte naar het dienblad op tafel en pakte een glaasje. ‘Waarop zullen we toosten?’

‘Een briljant idee,’ zei Zodiac.

‘Onze nieuwe koers,’ opperde Fangio.

Iedereen pakte zijn glaasje. Er bleef er nog een over. Iedereen keek naar Felix.

‘Voor jou is er nog een, Felix,’ zei Balthasar glimlachend. ‘Ik had al zo’n vermoeden dat ik beter een extra glaasje kon neerzetten.’

‘Je kent me.’

‘Als mijn broekzak.’ Balthasar hief zijn glas. ‘Hoe noemen die duurbetaalde consultants het ook alweer als je met nieuwe activiteiten begint?’

‘Diversificatie,’ zei Bakoenin.

‘Op diversificatie!’ riep Balthasar en samen met hem sloegen ze een shot achterover.

Bakoenin

Balthasar nam plaats in de business class stoel van de Emirates-vlucht van Amsterdam naar Dubai. Op de stoel naast hem zat een man in een crèmekleurig, driedelig pak met de *Financial Times* opgevouwen op schoot. Hij nipte aan de champagne die zojuist was uitgedeeld door een bevallige stewardess.

‘Knappe dame,’ zei Balthasar.

‘Daar worden ze op geselecteerd.’

‘Gelukkig is die diversiteitsgekte nog niet overal doorgedrongen.’

De man trok een wenkbrauw op, glimlachte lichtjes, dronk zijn glas leeg en opende zijn krant.

Balthasar begreep de hint, ritste zijn handbagage open en haalde het nieuwste boek over leiderschap tevoorschijn dat hij zojuist bij de boekhandel op de luchthaven had aangeschaft. Al na een paar bladzijden had hij het idee dat hij een miskoop had gedaan. De auteur was getrouwd met de tijdgeest en leek gevangen in allerlei waandenkbeelden over hoe het er in organisaties aan toeling. Hij bladerde vooruit en las de conclusies aan het eind van elk hoofdstuk. Die waren oppervlakkig, alsof de auteur niet de moeite had genomen om wat verder door te denken. Hij bekeek de foto op de achterzijde en schatte de auteur niet ouder dan dertig. Het zou hem niet verbazen als die vent nooit leiding had gegeven. Hij legde het boek opzij en scrolde door het entertainment-menu van de luchtvaartmaatschappij tot hij een interessante documentaire tegenkwam.

In het Griekse luchtruim werd de lunch geserveerd.

Balthasar drukte op de pauzetoets en zag dat zijn buurman eindelijk diens krant had uitgelezen. Ze bestelden hetzelfde menu. Terwijl hun tafeltjes in gereedheid werden gebracht, zag hij dat het oog van zijn buurman op het boek viel dat hij terzijde had geschoven.

‘U mag het hebben als u wilt. Ik kan er niets mee.’

De man pakte het boek op en las de synopsis op de achterflap.

‘Nee, dank u. Ik heb niet zoveel op met moderne theorieën die zich nog niet in de praktijk hebben bewezen.’

Balthasar lachte. ‘Die jeugdige betweters van tegenwoordig.’

‘Ach, de ambitie is op die leeftijd groter dan het inzicht. De tijd trekt dat wel recht.’

Balthasar knikte in de richting van de krant. ‘Werkt u in de financiële sector?’

‘Ja. U ook?’

‘Nee, maar ik heb er wel veel mee te maken. Ik zit in de handel. Tweedehandsauto’s en nog wat andere zaken. Bent u wellicht bankier?’

‘En verdwalen in het woud van regels? Nee, bedankt. Ik ben zelfstandig.’

Tijdens en na de lunch bleef Balthasar in gesprek met zijn buurman. Hij leerde dat de man op freelance basis werkte voor trustfondsen en brievenbusfirma’s. Hij had twee studies tegelijk gedaan, psychologie aan een reguliere universiteit en bedrijfskunde aan de open universiteit. Voor de landing stelde Balthasar voor om morgenavond samen te dineren, op zijn kosten. Hij had een zakelijk voorstel. De man stemde in.

Balthasar stak zijn hand uit en zei: ‘Balthasar, aange-naam.’

De man had Mr G. Schenker op de boarding pass zien

staan en vroeg zich af waarom zijn gesprekspartner zich met een andere naam voorstelde. Hij besloot hetzelfde te doen.

‘Bakoenin, prettig om kennis te maken.’

‘Die naam komt me vaag bekend voor.’

‘Een bijnaam die ik kreeg in mijn studententijd. De feestjes die ik organiseerde, eindigden niet in traditionele bacchanalen, maar met anarchistische acties in leegstaande huizen of kantoren. Mijn studiegenoten begonnen me Bakoenin te noemen en die naam is blijven hangen.’

La Roche, 3 dagen later

Bakoenin keek naar buiten en begreep waarom de Ardennen zo groen waren. Het regende voor de derde opeenvolgende dag en niet zo'n beetje ook. Het wandelpad dat hij door het raam beneden kon zien liggen, was veranderd in een beekje. Vrijwel niemand waagde zich op straat, slechts één keer had hij wandelaars in regenjassen en met paraplu's gezien. Dat waren vast en zeker toeristen geweest want de lokale bevolking liet zich niet zien. Honden werden op dagen als deze vlak bij huis uitgelaten zodat hun baasjes weer snel de verwarming konden opzoeken. Door al die pleurisregen hadden ze veel tijd binnen doorgebracht en vierkante ogen gekregen van het scrollen en lezen van berichten en artikelen op internet. Ze hadden tientallen bladzijden volgeschreven over malware-aanvallen en honderden termen genoteerd waarvan ze er een paar dagen geleden misschien een handvol kenden.

Hij had zelfs een quote van Einstein aangehaald: "Als je het niet simpel kunt uitleggen, begrijp je het zelf niet." Ze hadden elkaar de betekenis van al die termen uitgelegd. Nadat ze de informatie enigszins hadden gestructureerd, begrepen ze dat er in de wereld van cybersecurity ruwweg vijf categorieën criminelen werden onderscheiden. Die streefden verschillende doelen na en hanteerden diverse technieken die uiteenliepen van technisch geavanceerd tot heel basale methoden die niet veel meer vereisten dan een vlotte babbel. Elke dag hadden ze zich verscheidene keren verbaasd over de modus operandi van cybercriminelen en de professionaliteit waarmee die hun aanvallen uitvoerden. Sommige bendes hadden zelfs help-desks die slachtoffers in diverse talen hielpen om te betalen voor hun versleutelde